

УДК 378.4

Тетяна Пахомова

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті подано аналіз досвіду впровадження тьюторської системи освіти в Україні та закордоном; проаналізовано нові тенденції розвитку педагогічної науки, змінених соціальних умов, в яких зростає нове покоління; запропоновано педагогічні умови розвитку творчого потенціалу учня на засадах використання технологій тьюторського супроводу.

Ключові слова: тьютор, тьюторський супровід, педагогічна підтримка.

Розвиток системи освіти в Україні, аналіз закордонного досвіду вимагають постановки питання про впровадження нових форм і методів роботи з учнями. Все більша увага у роботі з учнями приділяється створенню умов, що сприяють особистісному розвитку дитини. У зв'язку з цим виникає необхідність теоретичного обґрунтування і практичного впровадження системи тьюторського супроводу учнівського колективу.

Значне поширення у всьому світі ідей розвиваючого навчання, особистісно-орієнтованої освіти, контекстного і модульного навчання, ігрових форм навчання актуалізувало потребу в перегляді уявлень про зміст педагогічної діяльності і появі нових положень, ролей та функцій викладача. Так, в останні роки з'явилися роботи, в яких обговорюються питання розширення спектру функціонально-рольових уявлень про педагогічну діяльність і введення таких посад та ролей викладача, як модератор, фасилітатор, методолог, ігротехнік, тьютор [5, с. 105].

Основи тьюторської діяльності, її форми і методи розкриті в роботах Ю. К. Громико, А. А. Барбагіна, Л. А. Богдановича, С. В. Дудчика, К. Маклафліна, Т. М. Ковальнової, І. Д. Проскуровської, Н. В. Рибалкіної, Т. А. Строкової, І. В. Фьодорової, П. Г. Щедровицького, Б. Д. Ельконіна, О. В. Лобачової, Т. І. Койчевої та ін.

В означеному дослідженні основний акцент зроблено на аналізі досвіду використання тьюторської системи освіти в зарубіжних країнах та можливості застосування тьюторських технологій в Україні.

Слід зазначити, що педагогічна наука сьогодні набуває нових пріоритетів, більш глибоко розглядає і визначає мету та ідеали виховного процесу.

Впровадження тьюторської системи освіти в українську освіту бере свій початок з досвіду зарубіжних країн. Можна навести чимало конкретних прикладів розвитку тьюторства в нашій країні. Одним з

прикладів засвоєння тьюторської системи навчання є гімназія імені Тараса Шевченка.

Ідея створення в гімназії ім. Тараса Шевченка системи індивідуального педагогічного супроводу учнів та запровадження посади вихователя-наставника (тьютора) як носія якісно нової педагогічної позиції в освітньому просторі гімназії виникла не на «голому місці».

Тьюторство є оксфордсько-кембриджським феноменом, який утвердився ще у двох славетних університетах середньовічної Англії. Тьютор (від англ. Tutor) означає «домашній вчитель, репетитор, (шкільний) наставник, опікун» [1, с. 5]. У Єлисаветградській гімназії, як і у всіх інших гімназіях Російської імперії, була посада наставника, який згідно з інструкцією 1871 року повинен був досконало вивчати свого вихованця, його характер, нахили, здібності й недоліки, здійснювати над ним «неусыпное попечение», знати його домашню обстановку, а також оточення, в якому він знаходиться.

Криза традиційної моделі організації радянської школи спонукала до пошуку шляхів утвердження модернових варіантів індивідуалізації освіти. Так, зокрема, педагогічна громадськість України активно обговорювала досвід російських колег, які у 1989 році в Московській області розпочали експеримент з проблеми «Система роботи звільненого класного керівника». Його організатори з лабораторії, яку очолив О. С. Газман, запропонували розробки змісту діяльності «звільнених» класних керівників та шляхи організації їх навчання. У процесі експеримента і народилося поняття «педагогічна підтримка», яку мав здійснювати класний вихователь (тьютор). У 1990 році були розроблені «Концептуальні основи діяльності класного вихователя». Першими слухачами навчальних курсів стали представники семи регіонів Росії. Вони занурилися в особливу педагогічну структуру, що моделювала діяльність тьютора, роль якого виконував керівник групи. Такий підхід чітко окреслював головну функцію тьютора – надання захисту і допомоги дитині в процесі отримання освіти [4, с. 16].

Для того, щоб зміна педагогічної позиції випускників навчальних курсів не наштовхувалася на опір з боку їхніх колег, з 1992 року на курси почали запрошувати разом з класними вихователями і вчителів-предметників та керівників шкіл. Таким чином, були створені передумови для утвердження нової моделі індивідуальної педагогічної підтримки школи, де виникає новий культурно-педагогічний простір з умовами для саморозвитку кожного із членів цієї педагогічної системи.

Згодом деякі російські вищі навчальні заклади, зокрема Красноярський державний університет, запровадили програми зі спеціалізації «тьютор-спеціаліст психолого-педагогічної підтримки», де навчання відбувається паралельно з основними спеціальностями. Як указано в анотації до програми, «...спеціалізація тьютор – це особлива

психолого-педагогічна освіта, що супроводжує основну спеціальність, і на ній базується. Вона є відмінною за цілями, завданнями і змістом від традиційної вищої педагогічної освіти шкільного вчителя...».

Сьогодні в Росії існує досить розгалужена мережа шкіл, у яких є класні вихователі-тьютори: школа № 17 (м. Орел), школа № 8 (м. Сургут), школа сел. Нягань (Тюменська обл.), школа № 1101 (м. Москва), школа сел. Кондінское (Ханти-Мансійський автономн. округ), школа № 20 (м. Таганрог) та інші.

У школі-гімназії № 1 міста Саратова класні тьютори проводять дослідження щодо культурного самовизначення підлітків. Також кожний клас має тьютора-вихователя і в школі «Еврика» міста Томська. Усі вчителі та тьютори згаданих шкіл працюють як педагоги-дослідники. Ця позиція дозволяє надавати учням допомогу при побудові індивідуальної освітньої траєкторії та життєвих планів.

Звільнені класні керівники працюють і в гімназії № 1 міста Ульяновська. За їхнім визначенням, класний вихователь – це педагог, основна діяльність якого спрямована на допомогу школярам для особистісного розвитку.

Функції класного вихователя були досить чітко визначені в наказі № 405 від 11 листопада 1992 року Міністерства Освіти Росії («Вестник образования», 1992). У цьому документі підкреслюється, що «успіх роботи з окремо взятою особистістю школяра... – це і є те головне, що може дати справжній результат, потрібний і батькам, і школі, і кожному вихованцеві». Класний вихователь може мати невелике навчальне навантаження (не більше дев'яти годин на тиждень), але основний акцент його діяльності – індивідуальна робота з учнями, надання їм допомоги у вирішенні особистих проблем, що виникають у шкільні роки.

Вивчаючи систему педагогічної підтримки, що існує у школах зарубіжних країн, а саме Прибалтики, можна виділити чотири основні моделі діяльності тьютора.

Модель «експерт» – діти, які мають проблеми, направляються вчителями-предметниками до фахівців, наприклад, психолога, консультанта із конфіденційних питань, учителя-лікаря.

Модель «тьютор» – кожен учень протягом навчання в школі має свого особистого опікуна. Тьютор не обов'язково викладає в класі, де вчиться дитина, він опікає кілька десятків учнів з різних класів.

Модель «класний тьютор» – кожен клас має свого тьютора, який відповідає як за весь клас, так і за кожну дитину окремо. Класний тьютор проводить уроки у своєму класі, регулярно проводить бесіди, працює з батьками та вчителями.

Модель «секційно-групова» – класи отримують підтримку від групи вчителів. Навчання та педагогічна підтримка інтегровані в навчальний процес, а всі вчителі несуть відповідальність за вирішення особистісних

проблем школярів.

У західноєвропейській школі існують різні моделі діяльності педагогів у системі індивідуальної педагогічної підтримки учнів: тьютор, куратор, координатор, радник, педагоги з кар'єри тощо. За різними назвами проглядається єдина сутність діяльності цих фахівців, що полягає в наданні допомоги дитині при складанні індивідуального плану навчання, консультацій щодо її реальних можливостей і здібностей, рекомендацій для самостійного вирішення складних проблем тощо.

Аналіз системи педагогічної підтримки в країнах Західної Європи, Прибалтики та Росії свідчить про те, що й на українському ґрунті доцільно використовувати такі моделі.

Так, педагоги-куратори Луцької гімназії № 14 працюють під девізом: «Життя кожної людини – шлях до себе». Як педагогів-кураторів їх хвилює рівень культури, проблеми моралі й духовності сучасного школяра.

У Севастополі в кількох школах запроваджено посади кураторів-вихователів. Вони відзначають, що мета і зміст роботи класних керівників та кураторів-вихователів однакові, а їхні функціональні обов'язки різні, бо останні мають більше можливостей і часу для індивідуальної й поглибленої роботи з кожним учнем.

Із 1994 року в Севастопольській школі-гімназії № 17 працюють куратори-тьютори. Одним із головних завдань їх роботи є створення умов для розвитку індивідуальних схильностей кожної дитини, формування в неї потреб до саморозвитку та самореалізації. Саме куратор допомагає учням увійти в соціальне життя суспільства та адаптуватися до сучасних умов.

Куратори-вихователі ліцею № 35 міста Севастополя працюють за принципом: «Іти до дітей не зі своїми проблемами, а допомагати вирішувати їх проблеми». У цьому навчальному закладі розроблений спеціальний регламент роботи куратора-вихователя.

Із метою координації зусиль педколективу й підвищення ефективності роботи в Українському гуманітарному ліцеї Київського університету ім. Тараса Шевченка запроваджено розподіл функцій між учителями та педагогами-кураторами. Учитель несе відповідальність за зміст та організацію навчання, забезпечує розвиток пізнавальних і творчих інтересів, керує процесом самоосвіти учнів. Педагог-куратор здійснює виховання з урахуванням мети навчального закладу, організує учнівський колектив і створює в ньому атмосферу взаємоповаги, доброзичливості та творчості. Він також створює в колективі такі умови і стосунки, що сприяють інтелектуальному, творчому, фізичному розвитку й саморозвитку учнів. Педагогічний колектив делегує кураторові повноваження наставника й помічника учнів для їх особистого і професійного самовизнання. Він є виразником, представником інтересів учнів перед усіма суб'єктами навчально-виховного процесу та забезпечує

поєднання педагогічного і батьківського впливу.

В свою чергу ініціатори відродження Єлисаветградської гімназії усвідомлювали, що трансформувати традиційне освітнє середовище колишньої Кіровоградської школи № 5 можна лише шляхом ініціювання процесів інноваційного розвитку. Побудова системи індивідуального педагогічного супроводу є основою інноваційного освітнього проекту «Гімназія – 2000» [2].

В Україні школа стала ареною протистояння різноманітних освітніх парадигм, конкуруючих між собою точок зору щодо мети й змісту освіти, ефективності застосування різних технологій навчання, професіоналізм педагога.

Запровадження нової педагогічної позиції тьютора – це спроба по-іншому організувати просування учнів в освітньому просторі гімназії та поза нею, спроба наблизитися до конкретного учня з його мріями, проблемами, комплексами...

Вихователь-наставник (тьютор) поступово засвоює якісно відмінну від попереднього досвіду роботи роль, що вимагає опанування технік самоорганізації, здатності брати на себе ініціативу в ситуації невизначеності, культивуванні парадоксального мислення тощо. Тьютор стає безумовним зразком, демонструючи учням певні орієнтації й техніки, для самовизначення й самовдосконалення [2].

Подальше вивчення теми планується провести в контексті модернізації та впровадженні елементів тьюторської системи освіти у вітчизняну освіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордон Эд., Гордон Эл. Столетия тьюторства: история альтернативного образования в Америке и Западной Европе / Гордон Эд., Гордон Эл. – Ижевск : ERGO, 2008. – С. 265.
2. Громовий В. Індивідуальний педагогічний супровід учнів [Електронний ресурс] / В. Громовий // Режим доступу : <http://osvita.ua/school/upbring/1240/?list=0>.
3. Ковалева Т. М. Введение в тьюторство [Електронний ресурс] / Т. М. Ковалева // Режим доступу : <http://www.mioo.ru>.
4. Ковалева Т. М. Материалы курса «Основы тьюторского сопровождения в общем образовании»: лекции 1–4 : учебно-методическое пособие / Т. М. Ковалева. – М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. – 54 с.
5. Шаран Р. В. Вимоги до професійної компетентності тьюторів в системі дистанційної освіти США / Р. В. Шаран // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2008. – С. 214.